

Nr 39

Utlåtande över motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70, m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 115, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70, m. m., har bl. a. väckts

dels de likalydande motionerna I: 1058 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 1219 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställas att riksdagen vid behandlingen av propositionen skall besluta bl. a. att

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om »parlamentarisk utredning och förslag angående åtgärder för att dämpa expansionen i landets tre stortätorter i syfte att skapa en förbättrad regional befolkningsbalans i landet som helhet, tillgodose vitala samhällsekonomiska intressen och ge ökade möjligheter till en tillfredsställande miljöplanering i de stora tätorterna»,

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att kontaktorgan tillskapas mellan staten och de mindre och medelstora företagens organisationer i syfte att inventera lämpliga lokaliseringsobjekt i enlighet med vad som för närvarande sker tillsammans med de större företagen, samt

4) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att den svenska regeringen tar initiativ till internationella överläggningar angående valutaproblemen och den därav följande ränteutvecklingen i syfte att åstadkomma en sänkt internationell räntenivå;

dels de likalydande motionerna I: 1059 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 1221 av herr *Wedén m. fl.*, vari hemställas

att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att ianspråktagande av investeringsfonderna, så länge tendenser till överhettning finns i ekonomin, skall ske med ökad tonvikt på orter och regioner med sysselsättningsvårigheter, samt

att riksdagen skall uttala »angelägenheten av svenska initiativ för internationell ekonomisk samverkan i syfte att bl. a. dämpa tendenserna till räntestegring och motverka oron på den internationella valutamarknaden».

Motionerna I: 1058 och II: 1219 har, såvitt de avser inrättande av fonder med lokaliseringspolitiskt syfte (punkten 2), hänvisats till bevillningsutskottet, som i denna del behandlar dem i sitt utlåtande nr 50.

Motionerna

Den redovisning och diskussion av det aktuella ekonomiska läget, särskilt i vad avser sysselsättningen, som presenteras i kompletteringspropositionen bildar ut-

gångspunkten för resonemangen i båda de nu behandlade motionsparen. Motionärerna fäster därvid särskilt uppmärksamheten på den i propositionen påtalade bristen på regional balans på arbetsmarknaden. Denna brist på balans konkretiseras med den från propositionen hämtade uppgiften att det i mitten av april i storstadslänen fanns tre obesatta platser per registrerad arbetslös medan det i skogslänen fanns tre arbetslösa för varje obesatt plats. Den ökade andelen äldre personer bland de arbetslösa noteras också. Mot denna bakgrund diskuteras i båda motionsparen den lämpliga avvägningen mellan arbetsmarknadspolitiska och lokaliseringspolitiska åtgärder då det gäller att komma till rätta med de berörda problemen på arbetsmarknaden. Motionärerna anser att den avvägning som hittills gjorts innebär en alltför stark inriktning på arbetsmarknadspolitiska insatser, särskilt sådana som syftar till att öka arbetskraftens rörlighet. Ökad uppmärksamhet bör därför enligt deras mening fästas vid åtgärder med lokaliseringspolitiskt syfte.

Riskerna för och konsekvenserna av en fortsatt utflyttning från skogslänen, främst norrlandslänen, till storstadsområdena tas mot den angivna bakgrunden upp till diskussion i motionerna *I: 1058* och *II: 1219*. Det konstateras att konjunkturutvecklingen kan väntas medföra en ökning av denna befolkningsomflyttning, något som bedömes ha negativa konsekvenser såväl för utflyttningssområdena som för inflyttningssområdena, framför allt de tre tätortsregionerna. Motionärerna kräver därför snara åtgärder för att dämpa de senares expansion. De begär en utredning för att studera olika metoder att begränsa investeringarna i dessa regioner. De framhåller vidare det angelägna i att investeringsfonderna får användas i lokaliseringspolitiskt syfte. Det samarbete på det lokaliseringspolitiska området som har inletts mellan regeringen och Sveriges industriförbund bör enligt motionärerna byggas ut med en motsvarande samverkan med de mindre och medelstora företagens organisationer.

De synpunkter och förslag på regionalpolitikens område som framförs i motionerna *I: 1059* och *II: 1221* tar främst sikte på åtgärder till stöd för skogslänen, framför allt Norrland. Motionärerna återger huvudpunkterna i tidigare under årets riksdag väckta motioner om ett näringspolitiskt program för Norrland m. m. och återupprepar kravet på en preciserad målsättning för regionalpolitiken för Norrland och andra skogslän. De kräver vidare att ianspråktagande av investeringsfonder i fortsättningen, så länge ekonomin befinner sig i en starkt uppåtgående konjunktur, skall ske med mycket större tonvikt än hittills på orter och regioner med sysselsättningssvårigheter.

I båda motionsparen diskuteras avslutningsvis de aktuella problem som sammanhänger med de internationella betalningarnas utveckling och som tagit sig uttryck bl. a. i en fortgående uppskrivning av räntenivåerna i olika länder och i återkommande tendenser till oro på valutamarknaderna. Motionärerna anser det angeläget att en viss internationell samordning av räntepolitiken i de enskilda länderna kommer till stånd. De anser att regeringen bör ta initiativ till överläggningar i syfte att uppnå en sådan samordning.

Utskottet

I den reviderade finansplan som Kungl. Maj:t i början av maj varje år genom en proposition framlägger för riksdagen redovisas en bedömning av det aktuella konjunkturläget och diskuteras vilka ekonomisk-politiska åtgärder som i detta läge ter sig erforderliga och lämpliga. I anslutning härtill kompletteras det vid riksdagens början framlagda förslaget till riksstat med hänsyn till senare inträffade förändringar. Hemställan i propositionen omfattar olika ekonomiska beräkningar och dispositioner, främst beslut om uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten. Propositionen har på senare år föranlett motioner inte bara rörande hemställan i propositionen utan också rörande den ekonomiska politiken i allmänhet.

I den föreliggande propositionen angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70, m. m., ges en relativt optimistisk bild av den rådande konjunkturutvecklingen. Vår ekonomi befinner sig, påpekas det, i en starkt uppåtgående konjunkturfas. Det betonas att detta förhållande skärper kravet på en noggrann bevakning av tendenser till balansrubbingar i samhällsekonomin. En ökad restriktivitet har alltsedan årsskiftet präglat den ekonomiska politiken. Ytterligare åtstramande åtgärder betecknas nu som nödvändiga.

Den huvuduppgift som chefen för finansdepartementet i denna situation anger för den ekonomiska politiken är att söka åstadkomma en bättre regional balans på arbetsmarknaden. Samtidigt som bristen på arbetskraft tilltar i landets södra och mellersta delar förekommer nämligen en avsevärd arbetslöshet i de norra delarna. En aktiv arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik bör därför på en gång hålla tillbaka överhettningstendenserna i Syd- och Mellansverige och medverka till ökad sysselsättning i skogslänen. Från denna utgångspunkt presenteras det sysselsättningspolitiska program som Kungl. Maj:t avser att genom arbetsmarknadsmyndigheterna söka förverkliga. Bland åtgärder som härvid ifrågakommer märks en viss restriktivitet i tillståndsgivningen beträffande oprioriterat byggande, ytterligare insatser för att underlätta geografisk omflyttning av arbetskraft, en minskning av vissa arbetsmarknadspolitiska aktiviteter, såsom beredskapsarbetena, och ökad information till kvinnor och äldre personer om de arbetsmöjligheter som står till buds.

Departementschefen räknar med att på detta sätt också skall uppnås en förbättring av sysselsättningsläget i skogslänen. Här erfordras emellertid dessutom lokaliseringspolitiska åtgärder. Därvidlag erinras om det samarbete som staten inlett med Sveriges industriförbund för att söka främja en ökad lokalisering av företag till livskraftiga orter i sysselsättningssvaga regioner. Vidare redovisas planer på att i ökad utsträckning medge anspråktagande av investeringsfondsmedel för lokaliseringspolitiskt välmotiverade investeringar på orter med svag sysselsättning. Det pågående arbetet på att utarbeta konkreta regionalpolitiska handlingsprogram omnämns också.

Den översikt över tendenser och planer på sysselsättningspolitikens område som lämnas i den reviderade finansplanen utmynnar inte i någon hemställan om sär-

skilda ställningstaganden från riksdagens sida. Riksdagen har redan i andra sammanhang träffat beslut om befogenheter och resurser som erfordras för att genomföra det skisserade programmet. Det nu berörda avsnittet i propositionen har likväl tagits till utgångspunkt för motionsyrkanden, vari begärs olika konkreta åtgärder i syfte att åstadkomma en regional omfördelning av sysselsättningsstillfällena.

Utskottet vill erinra om de förslag rörande arbetsmarknads-, lokaliserings- och regionalpolitiken som tidigare under denna session framlagts för riksdagen. På grundval av statsutskottets utlåtanden nr 57 och 58 har riksdagen beslutat om anslag avseende arbetsmarknadsändamål, regional utveckling m. m. I anslutning därtill har riksdagen gjort en rad utalanden med sikte på de framtida statliga insatserna på ifrågavarande områden. Bankoutskottet föreslår i sitt utlåtande nr 30 ytterligare ställningstaganden från riksdagens sida med avseende på den framtida lokaliserings- och regionalpolitiken.

I motionerna I: 1058 och II: 1219 påyrkas nu en särskild parlamentarisk utredning med uppgift att föreslå åtgärder för att »dämpa expansionen i landets tre stortätorter». Den pågående regionalpolitiska planeringen innefattar bl. a. frågor om avvägningen mellan storstadsregionerna och övriga regioner. Utskottet har också förordat en speciell undersökning rörande produktionskostnader och lönsamhetskalkyler vid lokalisering i olika slags regioner, däribland storstadsregionerna, och framhållit att de samhällsekonomiska kostnaderna därvid särskilt bör uppmärksammas. Riksdagen har anslutit sig till ett av chefen för inrikesdepartementet i statsverkspropositionen gjort uttalande om vissa åtgärder i decentraliserande syfte, avsedda att dämpa storstadstillväxten (SU 57). Mot bakgrund av vad nu sagts framstår motionärernas krav på utredning rörande storstädernas expansion som opåkallat. Utskottet vill erinra om att utskottet helt nyligen i enighet om huvudsaken framlagt sin syn på hur utredningsverksamheten rörande lokaliserings- och regionalpolitiken bör bedrivas.

I sitt utlåtande nr 30 berörde utskottet det samarbete vilket som ovan nämnts inletts mellan staten och näringslivet i fråga om lokalisering av företag och arbetsställen till sysselsättningssvaga regioner. I motionerna I: 1058 och II: 1219 föreslås att riksdagen skall anhålla hos Kungl. Maj:t att ett särskilt organ för kontakt mellan staten och de mindre och medelstora företagens organisationer skall inrättas för att inventera lämpliga lokaliseringsobjekt på samma sätt som sker beträffande de större företagen.

Utskottet är ense med motionärerna om att mindre och medelstora företag också utgör angelägna objekt för lokalisering till orter som behöver sysselsättningsmässig stimulans. Redan nu görs genom länsstyrelsernas, företagareföreningarnas samt landstings- och primärkommunala organs försorg insatser för att få till stånd lokalisering av mindre och medelstora företag på orter där så anses önskvärt. Att regeringens initiativ till kontakter med näringslivet i första hand gällt Sveriges industriförbund torde bl. a. få ses mot bakgrund av att utläggning av filialföretag och av anläggningar för delleveranser bedömts som projekt vilka särskilt lätt borde kunna förverkligas. Sådana projekt är givetvis främst aktuella för något större

företags del. Den medelstora industrin torde i betydande utsträckning direkt nås genom det samarbete som nu har inletts. I den mån etablering av anläggningar knutna till större industrier kommer till stånd torde arbetstillfällena också skapas för mindre företag som kan åta sig underleveranser. Även på detta sätt kan alltså det här berörda samarbetet få betydelse för de mindre och medelstora företagen. Utskottet, som tar för givet att det fortsatta samarbetet mellan staten och näringslivet i lokaliseringsfrågor även kommer att innefatta kontakt med de mindre och medelstora företagens organisationer, finner inte behov föreligga för riksdagen att rikta någon särskild framställning till Kungl. Maj:t i detta ämne.

I motionerna I: 1059 och II: 1221 berörs möjligheten att inrikta investeringsfondernas ianspråktagande på sådant sätt att större tonvikt än hittills läggs på investeringar i områden med sysselsättningsvårigheter. Chefen för finansdepartementet redogör, som ovan nämnts, i den reviderade finansplanen (s. 11) för hittillsvarande erfarenheter av investeringsfondernas användning och uttalar att han anser det motiverat att medel ur »de så kallade långa investeringsfonderna» får, i den utsträckning som lämpliga lokaliseringsprojekt framkommer, tas i anspråk i syfte att skapa nya och varaktiga arbetstillfällen på orter med svag sysselsättning.

Motionärernas hemställan går sålunda snarast ut på att riksdagen skall uttrycka sitt instämmande i departementschefens uttalande. Utskottet anser det tillräckligt med ett konstaterande av att den handlingslinje som departementschefen föreslagit står i överensstämmelse med de allmänna riktlinjer för lokaliseringpolitiken som riksdagen angivit och att det synes värdefullt att ett fortsatt utnyttjande av investeringsfonderna kan äga rum för etableringar på orter som har behov av sysselsättningsstimulans. Något särskilt tillkännagivande till Kungl. Maj:t i detta ämne synes inte erforderligt.

Den internationella ekonomiska utvecklingen diskuteras utförligt i den reviderade finansplanen och därutöver i den reviderade nationalbudgeten. Särskild uppmärksamhet ägnas därvid den rådande bristen på jämvikt i de internationella betalningarna och konsekvenserna härav i form av oro på valutamarknaderna och en successiv förskjutning uppåt av räntenivåerna i flera länder. Det anses inte uteslutet att den räntespiral fortsätter som nu kan konstateras, varvid en dämpande inverkan på den realekonomiska aktiviteten, i första hand investeringsverksamheten, så småningom kan göra sig gällande.

Motionärerna anknuter till dessa bedömningar och understryker räntehöjningarnas icke önskvärda effekter såväl på pris- och kostnadsutvecklingen som på den allmänna konjunkturutvecklingen. De anser att internationella överläggningar om en samordning av bl. a. räntepolitiken bör komma till stånd och att regeringen bör ta initiativ härtill. I motionerna I: 1058 och II: 1219 föreslås att sådana diskussioner skall ske t. ex. inom ramen för OECD.

Den sedan en tid tillbaka i flera länder påtagliga tendensen till en uppdrivning av räntenivåerna kan uppenbarligen få även vissa icke önskvärda konsekvenser. Beträffande bedömningen av dessa kan utskottet hänvisa till den reviderade finans-

planen och den reviderade nationalbudgeten. Då det gäller att främja en stabilisering och en återgång till mera normala ränteförhållanden måste det internationella ekonomiska samarbetet spela en betydelsefull roll. En utvecklad och sedan länge prövad institutionell ram för detta samarbete står härvidlag till buds. Särskilt kan nämnas den ekonomisk-politiska kommittén inom OECD och en under kommittén verkande arbetsgrupp, i vilka regelbundna överläggningar äger rum om det internationella ekonomiska läget och om uppläggningsen av den ekonomiska politiken i medlemsländerna. De nu behandlade problemen är sålunda föremål för ett kontinuerligt samråd på det internationella planet. Något initiativ från svensk sida för att få till stånd överläggningar härom är därför enligt utskottets uppfattning inte påkallat. Utskottet avstyrker motionärernas hemställan i förevarande hänseende.

Utskottet hemställer sålunda

A) att riksdagen avslår motionerna I: 1058 och II: 1219 såvitt de avser en parlamentarisk utredning rörande storstädernas expansion,

B) att riksdagen avslår motionerna I: 1058 och II: 1219 såvitt de avser tillskapande av ett organ för kontakt mellan staten och de mindre och medelstora företagen för inventering av lokaliseringsprojekt,

C) att riksdagen avslår motionerna I: 1059 och II: 1221 såvitt de avser ianspråktagande av investeringsfonder,

D) att riksdagen avslår motionerna I: 1058 och II: 1219 samt I: 1059 och II: 1221 såvitt de avser internationella överläggningar om ränteutvecklingen och valutaproblemen.

Stockholm den 22 maj 1969

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Palm (s), Stefansson (fp), Åkerlund (m), Larfors (s), Thorsten Larsson (cp) och Vilhelm Erik Carlsson (m);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m), Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Rask (s), Fridolfsson i Rödeby (s), Löfgren (fp), Brännström (s)* och Stridsman (cp).

*) Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

vid utskottets hemställan under A

1) av herrar *Stefanson* (fp), *Akerlund* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Vilhelm Erik Carlsson* (m), *Regnéll* (m), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Löfgren* (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett

dels att det stycke på s. 4 i utskottets yttrande som börjar med orden »I motionerna I: 1058» och slutar med orden »regionalpolitiken bör bedrivas» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»I motionerna I: 1058 och II: 1219 hemställas att en parlamentarisk utredning skall tillsättas med uppgift att föreslå åtgärder för att dämpa expansionen i storstadsområdena. Riksdagen har nyligen anslutit sig till ett av chefen för inrikesdepartementet i statsverkspropositionen gjort uttalande till förmån för vissa åtgärder i decentraliserande syfte, avsedda att dämpa storstadstillväxten (SU 57). Enighet torde råda om det angelägna i det syfte som motionärerna vill befrämja. Att söka finna metoder att motverka en alltför långtgående koncentration till storstäderna framstår därför som en viktig utredningsuppgift. Innan den av motionärerna anväsa utvägen väljs kan det enligt utskottets mening vara värt att pröva om inte ämnet kan behandlas inom ramen för den utredningsverksamhet som redan pågår. Utskottet vill därför föreslå att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att motionerna i här berörd del överlämnas till 1968 års lokaliseringsutredning för att beaktas vid dess arbete.»;

dels att utskottet under A bort hemställa

»A. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att motionerna I: 1058 och II: 1219, såvitt de avser frågan om storstädernas expansion, överlämnas till 1968 års lokaliseringsutredning för att beaktas vid dess arbete;»

vid utskottets hemställan under B

2) av herrar *Thorsten Larsson*, *Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (alla cp), vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande som börjar på s. 4 med orden »Utskottet är ense» och slutar på s. 5 med orden »i detta ämne» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Om möjligheterna till industrilokalisering i sysselsättningssvaga regioner skall tillvaratas fullt ut, måste strävandena att finna lämpliga lokaliseringsobjekt utsträckas till ett brett skikt inom näringslivet. Angeläget är härvid att de mindre och medelstora företagen kommer i åtanke. Etablering av sådana företag har på många orter medfört ett avsevärt sysselsättningstillskott. Samverkan i lokaliseringsfrågor mellan staten och näringslivet får alltså inte begränsas till att avse de större företagen. Den inbjudan som från statens sida riktats till Sveriges industriförbund borde

svarast åtföljas av en liknande inbjudan till de mindre och medelstora företagens organisationer. Utskottet föreslår att riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t att detta sker, så att ett särskilt organ kan komma till stånd för kontakt mellan staten och sistnämnda organisationer i syfte att inventera lämpliga lokaliseringsobjekt bland mindre och medelstora företag på samma sätt som nu sker för de större företagens del.»;

dels att utskottet under B bort hemställa

»B. att riksdagen med bifall till motionerna I:1058 och II:1219 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t hemställer om åtgärder för att tillskapa ett organ för kontakt mellan staten och de mindre och medelstora företagens organisationer i enlighet med vad utskottet ovan anfört;»

3) av herrar *Stefanson* och *Löfgren* (båda fp);

vid utskottets hemställan under C

4) av herrar *Stefanson* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Löfgren* (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett

dels att det stycke på s. 5 i utskottets yttrande som börjar med orden »Motionärernas hemställan går» och slutar med orden »synes inte erforderligt» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Tillstånd att använda investeringsfondsmedel i lokaliseringspolitiskt syfte har hittills lämnats i tämligen begränsad utsträckning. Det bör också erinras om att tillstånden i dessa fall ofta inneburit att fondmedel samtidigt kunnat tas i anspråk för investeringar på orter där den ekonomiska aktiviteten redan är livlig. Dessa senare investeringar har då vanligen haft långt större omfattning än de som gjorts på sysselsättningssvaga orter. Inte sällan har tillstånd givits för investeringar i regioner med överefterfrågan på arbetskraft, med påföljd att befintliga tendenser till överhettning i ekonomin blivit förstärkta. Det finns mot denna bakgrund skäl för riksdagen att understryka, att ianspråktagandet av investeringsfonderna i fortsättningen, så länge överhettningstendenserna i de stora tätortsregionerna består, bör i ökad grad inriktas på att skapa arbetstillfällen i regioner där sysselsättningssvårigheter råder. Utskottet föreslår att riksdagen till Kungl. Maj:t riktar ett tillkännagivande av denna innebörd.»;

dels att utskottet under C bort hemställa

»C. att riksdagen med bifall till motionerna I: 1059 och II: 1221 i ifrågavarande del som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anfört om ianspråktagande av investeringsfondsmedel i lokaliseringspolitiskt syfte;»

5) av herr *Vilhelm Erik Carlsson* (m);

vid utskottets hemställan under D

6) av herrar *Stefanson* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Börjesson* i *Glömminge* (cp), *Löfgren* (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande som börjar på s. 5 med orden »Den sedan en tid» och slutar på s. 6 med orden »i förevarande hänseende» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Den sedan en tid tillbaka i flera länder påtagliga tendensen till en uppdrivning av räntenivåerna kan uppenbarligen få vissa icke önskvärda konsekvenser. För att en återgång till mera normala ränteförhållanden skall kunna åstadkommas krävs en samordning av den ekonomiska politiken i olika länder. Hittillsvarande samråd mellan regeringar och centralbanker har inte varit tillräckligt för att nå de önskvärda resultaten. Det är därför enligt utskottets mening önskvärt att, som motionärerna föreslår, den svenska regeringen ensam eller i samverkan med övriga nordiska länders regeringar verkar för att få till stånd särskilda internationella överläggningar om de här berörda problemen.»;

dels att utskottet under D. bort hemställa

»D. att riksdagen med bifall i ifrågavarande hänseende till motionerna I: 1058 och II: 1219 samt I: 1059 och II: 1221 hos Kungl. Maj:t anholder att initiativ tages till överläggningar rörande ränteutveckling och valutaproblem i enlighet med vad utskottet ovan anfört.»